

Також не вирішеними залишаються питання класифікації та співвідношення правової уніфікації із такими суміжними поняттями, як інтеграція, універсалізація, стандартизація, інтернаціоналізація, гармонізація, уніформізм, систематизація, кодифікація, забезпечення єдності та ін.

Таким чином, вищенаведене свідчить про накопичення низки наукових проблем у різних галузях юридичної науки та відсутність цілісної та єдиної концепції правової уніфікації. Розробка загальнотеоретичної концепції правової уніфікації дозволить вирішити ці наукові проблеми та підтверджуватиме методологічну роль загальної теорії права в сучасних умовах.

ЗАСТОСУВАННЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ ПРАВА СУДОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Юхимюк О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Інтеграційні процеси, що притаманні нинішньому етапу розвитку України, базуються на фундаментальних правових ідеях, які відображають досягнення правового розвитку людства в цілому, і європейського права зокрема. А як відомо, євроінтеграційні процеси збалансовані основними принципами права ЄС.

Розуміючи під принципами права основні нормативні засади позитивного права, що визначають сутність та спрямованість правового регулювання, слід зазначити, що для них є характерною внутрішня впорядкованість, стабільність, засадничий характер, забезпечуваність.

При наявності прогалин, колізій чи інших деформацій принципи права можуть використовуватися як регулятори суспільних відносин.

Регулятивна ефективність принципів права значною мірою залежить від їх змістовної наповнюваності. Досить часто змістом їх наповнюють суди чи інші спеціально уповноважені на це органи. Як відомо, формують принципи права спеціально уповноважені суб'єкти правотворчості, серед яких чільне місце займають в тому числі суди. Така практика притаманна, як правило, правовим системам англо-американського типу та міждержавним правовим системам. Наприклад, принцип верховенства права ЄС, його прямої дії та інші принципи права Європейського Союзу були створені безпосередньо Судом Європейського Союзу, у ході розгляду конкретних юридичних справ. Нині ці та інші принципи є самостійним джерелами права ЄС.

Важлива роль у формуванні та реалізації принципів права належить Суду ЄС (Суду Справедливості), який відповідно до матеріальних (соціальних факторів) та формальних (цілі ЄС, закріплені в Установчих договорах) критеріїв тлумачить, наповнює змістом чи безпосередньо створює їх.

У юридичній літературі зазначається, що для класифікації принципів права ЄС використовуються, насамперед такі критерії як спосіб їх створення (об'єктивація), їх призначення та сфера дії, юридична сила та значимість.

За способом створення загальні принципи права, як і принципи формування та функціонування ЄС поділяють на принципи, що зафіксовані в Установчих договорах, а також принципи створені та реалізовані Судом Справедливості.

До першої групи належать: принцип демократії; свободи, поваги до прав та свобод людини; правової держави; рівності громадян; вільного пересування осіб, послуг, капіталу; вільного руху товарів, взаємовідповідальності держав–учасниць тощо.

До другої групи належать принципи створені Судом Справедливості: верховенства права ЄС, правової визначеності, єдності, прямої дії, солідарності держав–учасниць тощо (Марченко М., Дерябіна О.).

За сферою дії принципи права поділяють на: загальні (правові засади правового регулювання в ЄС в цілому); загальновизнані принципи міжнародного права, що діють в ЄС; функційні (прямої дії, верховенства права та інші); принципи діяльності ЄС (гласності, законності, субсидіарності, пропорційності, самоідентифікації та інші); спеціальні принципи: внутрішнього ринку (вільного руху товарів, послуг, капіталу); економічної системи та економічної політики (відкритої ринкової економіки та інші); інституційного права (незалежність судів тощо) та інші які притаманні правовим інститутам ЄС (Марченко М., Дерябін О.).

У юридичній літературі пропонуються і інші класифікаційні групи принципів права ЄС. Але важливим, при цьому залишається те, що саме Суд ЄС вирішує всі питання щодо поняття, змісту, місця у системі права ЄС, ієрархії принципів права. І це стосується всіх принципів ЄС, одні з яких він тлумачить, інші створює та застосовує, розвиваючи їх роль та значимість у Євросоюзі.

Загальні принципи права ЄС відіграють важливу роль не лише при розгляді питань за аналогією, а й в процесі тлумачення, вирішення питання про відповідність юридичних актів, зокрема джерела права ЄС установчим договорам; уніфікації права ЄС та держав–учасниць.

Вони використовуються Судом Справедливості не лише як важливі регулятори суспільних відносин, в ході здійснення ним судочинства, але і як засоби розвитку права ЄС в цілому.

Серед загальних принципів права Євросоюзу, які створені Судом ЄС, відносяться до функційних принципів, мають фундаментальний характер та особливу значимість для формування і розвитку права ЄС, виокремлюють принципи верховенства права ЄС та принцип його дії. Ідею примату права ЄС було вперше зафіксовано у справі 6/64 *Costa v. ENEL* (1964).

Основні змістовні положення принципу верховенства права були зафіксовані Судом Справедливості у рішенні від 09.03.1978 (справа №106/77 фінансової адміністрації Італії проти компанії «Сименталь СПА»). Зокрема, у рішенні фіксувалося наступне положення: «згідно з принципом верховенства права Співтовариств взаємозв'язок між положеннями Договору та актами інститутів

Співтовариств, що мають пряме застосування з одного боку, та національним правом держав–учасниць Співтовариств з іншого, є таким, що ці положення та акти не лише набранням чинності автоматично виключають дію суперечливого положення чинного національного законодавства, але також, в силу того, що вони є складовою частиною та володіють верховенством в межах правопорядку, що існує на території кожної держави–учасниці – створюють перешкоди для прийняття нових національних законодавчих актів, які були несумісними із положеннями Співтовариств».

На підставі цього принципу Суд Справедливості постановив рішення згідно з яким: «національний суд, який застосовує право Співтовариства, зобов'язаний повністю дотримуватися цих положень (*принцип верховенства права*), відмовляючи у застосуванні суперечливих положень національного законодавства, навіть тих, що будуть прийняті пізніше, не очікуючи змін цих положень у законодавчому порядку чи із застосуванням інших конституційних заходів.

В подальшому цей принцип набув універсального характеру, завдяки тому, що створення та впровадження його у внутрішньодержавне право здійснює Суд ЄС, при цьому, для його реалізації не потребується згода держав–учасниць. Контроль за його реалізацією здійснює також Суд Справедливості.

Особливе місце в системі загальних принципів права ЄС займає ще один фундаментальний принцип – принцип прямої дії права ЄС.

Змістовно цей принцип передбачає можливість джерел права ЄС регламентувати національні суспільні відносини без їх ратифікації чи інших форм офіційного визнання з боку держави–учасниці.

Закріплення цього принципу в Установчих договорах Євросоюзу та Співтовариств дозволяло поширювати його дію на регламенти та деякі рішення.

Вперше принцип прямої дії був обґрунтований у рішенні Суду ЄС 26/62 *Van Cend en Loos* (1963). А у рішенні по справі №106/77 від 09.03.1978 Суд Справедливості зафіксував, що «пряма дія права Співтовариств – це застосування його норм у повному обсязі та однотипно на території всіх держав–учасниць Співтовариств з дати набрання ними чинності і до припинення їх дії». Ці норми є безпосереднім джерелом прав та обов'язків для всіх, на кого вони поширюють свою дію: держави–учасниці Співтовариств, приватні особи; ця дія має відношення до будь–якого національного суду, завданням якого як органу держави–учасниці є захист прав, що надані приватним особам правом Співтовариств.

Такі рішення створили фундаментальні нормативні засади для наступних рішень Суду ЄС. Принцип прямої дії був поширений і на інші правові акти Євросоюзу, зокрема директиви.

Окрім цього, Суд ЄС виробив і низку правил, умов та вимог реалізації принципу прямої дії права ЄС. Він розділив акти на три групи в контексті дії цього принципу: акти, що діють у повному обсязі і мають пряму дію без будь–яких умов (регламенти, рішення); акти, що мають пряму дію при дотриманні певних умов і вимог, що закріплені у рішеннях Суду Справедливості (директиви, договори з третіми державами); акти, що не мають прямої дії за будь–яких обставин (у сфері співробітництва поліції, судових органів тощо).

Зважаючи на вирішальну роль Суду ЄС у створенні, тлумаченні та застосуванні основних принципів права ЄС, у розвитку права ЄС в цілому, слід було б більш глибоко дослідити і питання правотворчої та правотлумачної його діяльності, зокрема в контексті тлумачення та створення принципів права.